

Avreglering och arbetskraftsinvandring i ett utvidgat EU*

Efter EUs utvidgning kommer arbetskraften i de elva nya medlemsländerna att få fritt tillträde till Sveriges och övriga EUs arbetsmarknad. Om arbetsmarknaden då är avreglerad kommer invandring att innebära underbjudande av lönerna. För att skydda de egna medlemmarnas löner kommer troligtvis fackföreningarna att befästa de regleringar som förhindrar att invandrad arbetskraft kan pressa lönerna genom underbjudande. Regleringarnas omfattning kan också spridas till grupper med en mindre reglerad arbetsmarknad. Internationell avreglering kan således orsaka nationella regleringar. Samtidigt som regleringarna förhindrar att lönerna faller för den substituerbara inhemska arbetskraften förhindras också att invandring leder till sänkta priser på inhemskt producerade tjänster och varor.

Efter skapandet av en gemensam valuta står den europeiska unionen inför ytterligare en omfattande förändring: utvidgningen österut. Elva nya kandidatländer¹ kommer på längre sikt att omfattas av de fyra friheterna, d v s frihandel, fria kapitalrörelser, fri tjänstehandel och fri rörlighet för arbetskraft. Säkert är att länderna integreras i etapper beroende på deras ekonomiska och politiska förutsättningar för medlemskap. Troligt är att även de fyra friheterna införs etappvis där den fria rörligheten för personer kommer att genomföras sist.² Detta var också fallet då Spanien, Portugal och Grekland integrerades.

Den fria arbetskraftsrörligheten intar således en särställning. Fri varuhandel,

fria kapitalrörelser och fri handel med tjänster är mindre kontroversiella friheter än den att låta arbetskraften röra sig fritt över gränserna. Många studier har visat att välfärdseffekterna av förstnämnda tre friheter i allmänhet är positiva för involverade parter. I den nationalekonomiska litteraturen är däremot välfärdseffekterna av fri arbetskraftsrörlighet över nationsgränserna inte entydiga utan i hög grad beroende av de antaganden som görs om ekonomin och dess funktionssätt. Vidare är flera av effekterna vad gäller invandring av sociologisk, psykologisk eller politisk karaktär, vilka inte på något självklart sätt låter sig analyseras i ekonomiska modeller.

Docent PER LUNDBORG är verksam vid Fackföreningsrörelsens institut för ekonomisk forskning, FIEF, i Stockholm. Han forskar bl a om arbetsmarknadsekonomi och lönebildning.

* Denna artikel bygger på min bilaga till SOU 1997:153 (Se Lundborg [1997]). Jag är tacksam för kommentarer från Johnny Zetterberg och Sten Johansson, FIEF.

¹ Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tjeckien, Slovakien, Ungern, Rumänien, Bulgarien, Slovenien och Cypern.

² Se Agenda 2000.

I denna artikel diskuteras konsekvenserna för Sverige av att kandidatländerna omfattas av den fria rörligheten för arbetskraft. Såväl omfattningen av arbetskraftsinvandringen som dess effekter på löner, inkomstfördelning och sysselsättning är starkt beroende av hur den svenska arbetsmarknaden är organiserad. Ett huvudargument är att den fria arbetskraftsrörligheten med största sannolikhet kommer att innebära att det blir svårare att genomföra en radikal avreglering av arbetsmarknaden på det sätt som många förespråkar för att komma till rätta med arbetslöshetsproblemen. Risken är snarare att den internationella avregleringen av arbetsmarknaden kommer att generera fler nationella arbetsmarknadsregleringar. Det kan betraktas som en kostnad för EUs utvidgning att de nationella regleringarna ökar och att utrymmet för en flexiblare inhemsk arbetsmarknad i motsvarande grad minskar.

Det finns goda skäl för en positiv grundhållning till att den fria rörligheten för arbetskraft ska omfatta även de nuvarande kandidatländerna. Övertygande teoretiska skäl talar för att det totala arbetskraftsutnyttjandet i EU och kandidatländerna sammantagna kommer att förbättras. I den utsträckning som det ligger i Sveriges intresse att kandidatländernas ekonomier utvecklas gynnsamt kan detta vara skäl nog för ett positivt ställningstagande.³ Det är dock långt ifrån säkert att ett enskilt land som Sverige kommer att tjäna på den fria rörligheten i termer av förbättrade konsumtionsmöjligheter. Sannolikheten att Sverige tjänar på den fria rörligheten ökar t ex i den utsträckning som högutbildad personal invandrar eller om vi i högkonjunktur kan fylla vakanser genom invandring. Även om det skulle vara fallet att Sverige som nation tjänar på invandringen är det ingalunda säkert att vinsterna därav kommer att vara jämnt fördelade över befolkningen.

Om arbetsmarknaden inte avregleras finns det ingen anledning att tro på någon

dramatisk omfattning av invandringen. På en reglerad marknad som den nuvarande uppkommer en mer betydande invandring sannolikt enbart då efterfrågan på inhemsk arbetskraft överskrider utbudet, dvs i högkonjunkturer. Det är rimligt att tro att invandringen i en högkonjunktur blir så stor som den var då den finländska invandringen till Sverige var som störst, ca 20 000 personer netto per år. Vid en avreglering kommer dock invandringen att kunna få en helt annan omfattning eftersom möjligheterna till underbjudande gör att invandringen inte i samma utsträckning är beroende av vakanstalen i ekonomin. Hur stor denna kan bli under dessa förhållanden är mycket svårt att uttala sig om och är beroende bl a av förhållandena i andra EU-länder.

Incitamenten att utvandra från kandidatländerna

När det gäller omfattningen av invandringen är det av stor vikt att skilja mellan potentiell och faktisk invandring. Den potentiella invandringen bestäms av det antal personer som önskar utvandra, vilket påverkas av reallöneskillnader, geografiskt avstånd, arbetskraftens storlek, omfattning av tidigare invandring m m. Den faktiska invandringen bestäms i hög grad av efterfrågan på arbetskraft i invandringslandet och i vilken utsträckning som denna riktas mot invandrad arbetskraft. Endast på en arbetsmarknad där regleringar inte sätter några restriktioner på invandringens omfattning kommer den po-

³ Detta altruistiska argument var en orsak till att man i Johan Torstenssons utredning om EUs utvidgning *Ett större och bättre Europa* (SOU 1997:156) och i Lena Gonäs utredning *Arbetskraftens fria rörlighet* (SOU 1997:153) intog en mycket positiv hållning till den fria rörligheten trots att man visade att fri invandring under vissa förhållanden kan skapa problem för ett invandringsland.

tentiella och faktiska invandringen att överensstämma.⁴

Stora reallöneskillnader mellan länder är en avgörande drivkraft bakom internationell arbetskraftsrörlighet. Statistiken över reallöneskillnaderna är av naturliga skäl skakig men det är lätt att konstatera att i samtliga kandidatländer är reallönerna så låga att betydande incitament att utvandra finns för stora delar av arbetskraften. Uppskattningsvis varierar BNP per capita i kandidatländerna idag mellan 15 och 55 procent av den svenska med de baltiska grannländerna tillhörande de fattigaste länderna. Under de perioder då utvandringen från Finland till Sverige var mycket stor var Finlands BNP per capita ca 75 procent av den svenska. Först när andelen var ca 90 procent och högre blev det svårt att attrahera finländsk arbetskraft till de vakanser som uppkom i Sverige. De stora inkomstskillnaderna antyder att avkastningen av att flytta från kandidatländerna till ett erbjudet ledigt jobb i EU-länderna är mycket stor.

Arbetskraften i kandidatländerna är också mycket stor, ca 50 miljoner personer. Som jämförelse kan nämnas att då Spanien, Portugal och Grekland integrerades var dessa länders arbetskraft drygt hälften så stor, 28 miljoner. Ju fler personer som omfattas av de mycket låga real-lönerna, desto större är sannolikheten för migration då ekonomierna integreras. Samtidigt är naturligtvis också det nuvarande EUs arbetsmarknad mycket större även om antalet vakanser i EU är lågt.

Man har ofta funnit att utvandringen är större från regioner som är hårt drabbade av arbetslöshet än från andra regioner. För kandidatländerna är det sannolikt att arbetslösheten spelar en underordnad roll för den reella utvandringen; även många som redan har anställning kommer, p g a reallöneskillnaderna, att ha incitament att flytta. Det avgörande är snarare existensen av betydande reallöneskillnader mellan Sverige och kandidatländerna oavsett om individen i utvandringslandet har an-

ställning eller ej.

Sammantaget kan sägas att framför allt de stora reallöneskillnaderna och den stora arbetskraften i kandidatländerna talar för att den potentiella arbetskraftsinvandringen är mycket stor vid en integration. Till detta kommer att det geografiska avståndet gör att kostnaderna att flytta är begränsade.⁵

Invandring på reglerade och icke reglerade arbetsmarknader.

Att den *potentiella* utvandringen från kandidatländerna är betydande innebär som nämnts inte att den *faktiska* invandringen med nödvändighet blir stor. Omfattningen av invandringen, effekterna på löner och inkomstfördelning m m, är beroende av de institutionella förhållanden som råder på arbetsmarknaden i invandringslandet. Detta gäller framför allt de institutioner som bestämmer lönebildningen i invandringslandet. Om invandrad arbetskraft har möjlighet att få anställning genom att erbjuda sina tjänster till lägre ersättning än den inhemska arbetskraften kommer effekterna att bli helt andra än om detta inte är fallet.

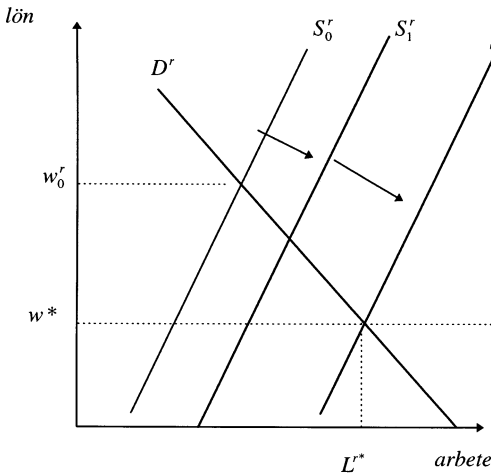
För att klargöra detta är det lämpligt att studera två polära fall: ett som representerar den fria och helt avreglerade arbetsmarknaden och ett annat som representerar den reglerade arbetsmarknaden med kollektivavtal, och mer eller mindre centraliserade löneförhandlingar m m. *Figur 1a* och *1b* representerar migration från ett fattigt till ett rikt land på en fullständig konkurrensmarknad. Exemplet är välbekant från elementära läroböcker.

Figur 1a representerar efterfrågan (D^r)

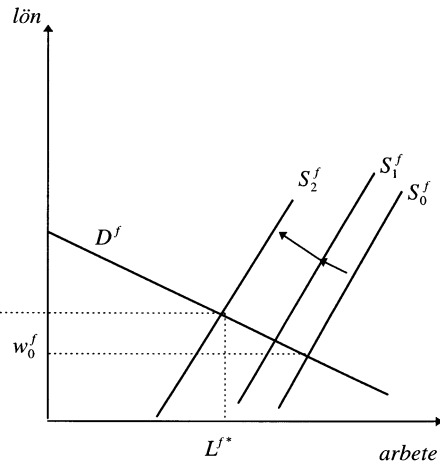
⁴ Den potentiella invandringen påverkar dock den reella på det viset att sannolikheten för att invandring ska komma till stånd ökar med den potentiella invandringen.

⁵ För en fördjupad diskussion om flyttbenägenheten, se Lundborg [1997].

Figur 1a & 1b Effekter av invandring på en avreglerad arbetsmarknad.

Figur 1a

Figur 1b

och utbud (S^r) på arbetskraft i ett höglöneland och *Figur 1b* motsvarande för ett låglöneland (D^f och S^f). Lönen w och sysselsättningen L bestäms av skärningspunkten mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. I utgångsläget, d v s före den fria rörlighet mellan länderna etableras en hög lön w_0^r i det rika landet och en låg lön w_0^f i det fattiga. Då den fria rörligheten mellan länderna etableras skiftar genom internationell migration utbudskurvan i det fattiga landet successivt till vänster (*Figur 1b*) medan utbudskurvan i det rika landet skiftar till höger (*Figur 1a*). Denna anpassning pågår tills lönen har utjämnats mellan de två länderna, d v s vid som ger sysselsättningen L^* och L^* i respektive land. Därefter finns inga incitament för fortsatt arbetskraftsrörlighet.

Detta resonemang bygger på att arbetsmarknaden är helt avreglerad i det rika landet. Här antas att lönen sätts individuellt och inte genom fackföreningar i kollektivavtal. Den invandrade arbetskraften antas kunna bjuda under rådande marknadslön och genom att utnyttja konkurrensen mellan arbetarna, komma in och skaffa sig anställning i det rika landet. Den inhemska arbetskraften förlorar inte jobben. Däremot faller lönen, vilket inne-

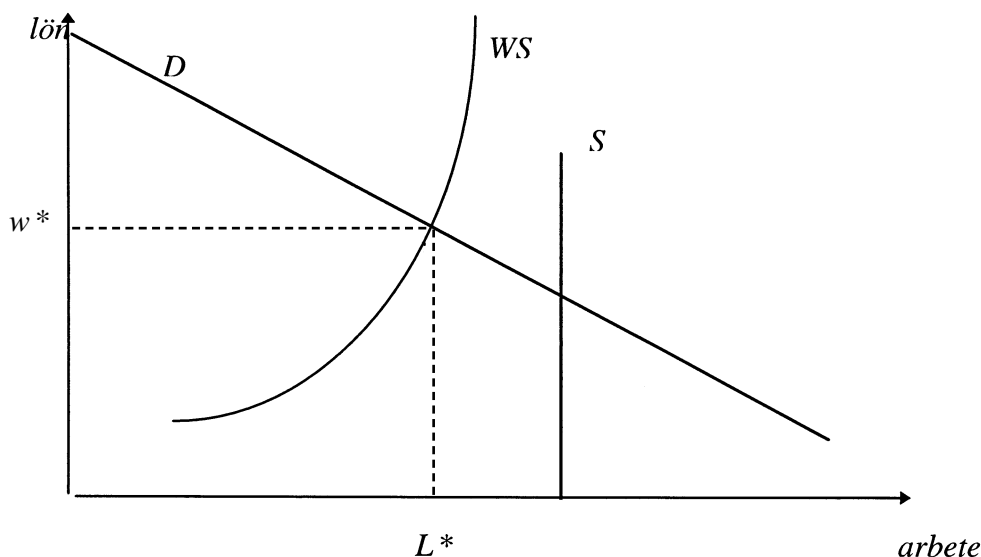
bär att utbudet av inhemska arbetskraft, och därmed inhemska sysselsättning, minskar.

Figur 1a och *1b* är dock knappast någon bra beskrivning av den svenska lönebildningen. En bättre illustration av svensk lönebildning ges av det andra polära fallet som beskriver en genomreglerad marknad såsom i *Figur 2*.

Lön och sysselsättning bestäms här av skärningspunkten mellan en efterfrågekurva, D , och en sk lönesättningskurva, WS , d v s vid w^* och L^* . En positivt lutad lönesättningskurva härleds såväl i en modell baserad på förhandlingar mellan fack och arbetsgivare som i en sk effektivitetslönemodell. I det svenska fallet torde en förhandlingsbaserad lönesättningskurva vara det relevanta.

Utgångspunkten vid härledningen av den förhandlingsbestämda lönesättningskurvan är fackföreningarnas indifferenskurva mellan lön och sysselsättning för medlemmarna. Lönesättningskurvan erhålls genom att kombinera tangeringspunkterna mellan indifferenskurvorna och skiftande efterfrågekurvor för arbetskraft. Kurvan uttrycker därmed fackets preferenser mellan lön och arbete. Lönesättningskurvan blir mer horisontell om fack-

Figur 2 Lönesättning och sysselsättning på en reglerad arbetsmarknad

et önskar en viss reallön och mer vertikal om en viss sysselsättning önskas. Lönen är reglerad i kollektivavtal och något underbjudande förekommer inte. I allmänhet bestäms lönen även för den arbetskraft som inte är fackligt ansluten av den lön som fackförening och arbetsgivare har förhandlat fram. Arbetslöshetens nivå bestäms av jämviktspunkten (w^* och L^*) och implicerar en högre lön än den som fullständig konkurrens skulle ge upphov till. Arbetslöshet uppkommer då arbetskraftsutbudet ligger till höger om L^* .

En avgörande aspekt är att den indifferenskurva som är utgångspunkten för modellen, gäller reallön och sysselsättning för *medlemmar* i fackföreningarna. I denna modell finns således inget utrymme för potentiell invandring att påverka lönen. Det finns inte heller några möjligheter för arbetsgivare att genom kollektivavtal ersätta dyr inhemska arbetskraft med billig invandrad.⁶ Den avgörande skillnaden mellan de två modellerna är att i konkurrensmodellen har invandrare möjligheter att bjuda under för att därigenom etablera sig på arbetsmarknaden. Denna möjlighet saknas i fallet med den reglera-

de arbetsmarknaden.

Effekterna av invandringen på löner, inkomstfördelning, sysselsättning m m, kommer således att på ett avgörande sätt vara beroende av hur arbetsmarknaden är organiserad. Antag fallet med en avreglerad arbetsmarknad som innebär att de arbetslösa erhåller arbete genom underbjudande. Fri arbetskraftsrörlighet mellan de nya EU-länderna skulle då innebära att för de grupper av inhemska arbetare som är nära substitut till den invandrade, kommer lönerna snabbt att utjämnas, allt enligt beskrivningen i *Figurerna 1a* och *1b*. På en fri marknad skulle lönerna öka i ut-

⁶Schmidt, Stilz & Zimmermann [1994] studerar dock invandring i en modell med monopolistisk fackförening. Genom ett antagande om slumpmässig anställning, d v s att invandrare och inhemska arbetskraft får anställning med en viss sannolikhet låter sig frågan om invandringens effekter analyseras i en modell med fackföreningsbestämda löner. Detta antagande strider dock mot svenska institutionella förhållanden. Efter att personer invandrat och eventuellt fått anställning antas fackföreningen beakta deras intresse vid lönesättningen.

vandringsländerna och falla i invandringsländerna. Utbudet av arbetskraft skulle öka i invandringsländerna och minska i utvandringsländerna och den totala sysselsättningen stiga i invandringsländerna och falla i utvandringsländerna.

Hur inkomstfördelningen påverkas i invandringslandet är naturligtvis beroende av vilken typ av arbetskraft som invandrar. Skulle invandringen domineras av lågutbildad arbetskraft skulle detta komma att leda till ökade löneskillnader i invandringslandet. Detta ger då samtidigt starkare incitament för den inhemska arbetskraften att utbilda sig. Om högutbildade invandrare dominerar, kommer inkomstfördelningen att utjämnas och den inhemska arbetskraften får svagare incitament att utbilda sig till de yrken som drabbats.

Mot bakgrund av att det finns en stor potentiell arbetskraftsinvandring från kandidatländerna finns också förutsättningar för att effekterna för enskilda gruppers löner vid arbetskraftsinvandring efter en eventuell avreglering kan bli stora. Hur många som skulle välja Sverige som destinationsland är dock också beroende av hur regleringssystemen ser ut i andra EU-länder.

Det är uppenbart att i det här perspektivet kommer arbetstagarnas organisationer att noga överväga huruvida det ligger i deras medlemmars intresse med en avreglering inför utvidgningen även i det fall då avreglering skulle förväntas sänka arbetslösheten bland medlemmarna. Motståndet mot avreglering kommer självfallet att vara störst bland de fackliga organisationer som bedömer att deras medlemmar kommer att utsättas för den största konkurrensen från invandrad arbetskraft. Det är även möjligt att det politiska stödet för avreglering av arbetsmarknaden kommer att minska som en följd av EUs utvidgning.

Tanken om underbjudande ligger till grund för de ekonomer som idag vill lösa massarbetslösheten genom att avreglera

arbetsmarknaden; en avreglering skulle ge de arbetslösa möjlighet att bjuda under och därmed kunna få fotfäste på arbetsmarknaden. När utbud och efterfrågan tillåts finna varandra kommer arbetslösheten att försvinna. Det minskade utrymmet att reformera arbetsmarknaden kan då betraktas som en kostnad för EUs utvidgning.

Avreglering har även hävdats vara en förutsättning för att ett EMU-medlemskap ska bli gynnsamt för Sverige. Argumentet här är att avreglering skulle ge en ökad nominallöneflexibilitet, vilket skulle öka sannolikheten för att ekonomin skall kunna hantera asymmetriska chocker under en gemensam valuta. Det kan således ligga en inneboende konflikt mellan utvidgningen av EU och EMU.

Möjlig invandring trots regleringar på arbetsmarknaden

Trots regleringar i invandringslandet förhindras dock inte all invandring. Den invandring som kan uppkomma medför icke oväsentliga (positiva eller negativa) välfärdseffekter. Man kan identifiera fem kanaler genom vilka invandring uppkommer trots regleringar i invandringslandet.

1) För det första kan det även på en reglerad arbetsmarknad uppkomma en stor nettoinvandring i tider då efterfrågan på arbetskraft överskrider det inhemska utbudet. Om ekonomin går in i en högkonjunktur kommer vakanserna att stiga och till en given lön kommer företagen att vara villiga att anställa invandrad arbetskraft som i denna situation inte är beroende av möjligheterna till underbjudande för att komma in på arbetsmarknaden.

Arbetskraftsinvandringen uppvisar erfarenhetsmässigt ett starkt konjunkturberoende. Fram till i början av 1980-talet lönade det sig för finländsk arbetskraft att acceptera lediga jobb i Sverige och nettoinvandringen bestämdes då i hög grad av de stora vakanstalen på den svenska

arbetsmarknaden. Om de nuvarande institutionella förhållandena består, kommer arbetskraftsinvandringen till Sverige att bestämmas av antalet vakanser som erbjuds invandrare snarare än av ökad konkurrens och underbjudande. Man kan då med viss säkerhet hävda att invandringen inte har någon starkt nedpressande effekt på lönerna i Sverige. Arbetskraftsinvandringen avklingar automatiskt i konjunkturbedgångar när antalet vakanser minskar, antalet arbetslösa stiger och konkurrensen om jobben hårdnar. Endast kategorier som även i dåliga tider efterfrågas på den svenska arbetsmarknaden kommer då att invandra.

Fri invandring har alltså stabiliseringspolitiska effekter. Genom att invandringen på en reglerad marknad främst uppkommer i högkonjunkturer dämpas de inflationstendenser som annars skulle uppkomma. Fri arbetskraftsrörlighet mellan EU och kandidatländerna kan innebära att risken för överhettning av ekonomin minskar. I den utsträckning som invandrare kan fylla de uppkomna vakanserna i konjunkturuppgångar genom att de utbildningsmässigt m m, passar in på den svenska arbetsmarknaden, kommer risken för inflation genom alltför stora löneökningar att dämpas.

Inflationsförväntningar som uppkommer då man försöker stimulera ekonomin mot full sysselsättning är ett centralt problem för den ekonomiska politiken. Risken för ökad inflation försvårar idag en aktiv politik för full sysselsättning. Om aktörerna på de finansiella marknaderna inser att en överhettning snarare medför ökad invandring, d v s ökat arbetskraftsutbud, än ökade löner, blir deras inflationsförväntningar lägre än annars. Fri arbetskraftsrörlighet mellan Sverige och kandidatländerna skulle kunna underlätta möjligheterna att stimulera ekonomin vid konjunkturbedgångar med mindre risk för inflation. Samtidigt kan, som nämnts, fri rörlighet för kandidatländerna medföra ökade regleringar och en stelare

lönebildning, vilket skulle försvåra möjligheterna att bedriva en effektiv ekonomisk politik för att komma till rätta med inhemsk arbetslöshet.

2) Ett annat viktigt förhållande som gör att man kan få en förhållandevis stor invandring trots en nationellt reglerad arbetsmarknad är att arbetskraften i kandidatländerna får frihet att aktivt söka arbete i de rikare länderna. Ett visst utrymme för underbjudande finns även i ett reglerat system. Med oklara regler för sökaktiviteten i andra EU-länder kan konsekvenserna av att kandidatländernas arbetskraft får resa in och aktivt söka arbete bli sökarbetslöshet i Sverige och i andra EU-länder. Denna sökarbetslöshet har samma grundorsak som inflyttning till städerna från landsbygden i u-länder, nämligen stora reallöneskillnader och en viss sannolikhet att man kan få ett mycket välbetalt arbete i den rika regionen.

3) Ett tredje förhållande som möjliggör för företag att använda sig av billig arbetskraft från andra länder är om företag *inte omfattas av kollektivavtal*. I synnerhet i små nystartade företag som vill dra nytta av invandrad arbetskraft kan den enskilde invandraren ingå en överenskommelse med företagaren om att inte kräva kollektivavtal. Om individen kräver kollektivavtal med samma lön som gäller i företag med svenska anställda skulle företagets överlevnadsförmåga riskeras.

Reservationslönen, d v s den lägsta lön som individen är villig att arbeta för, är för en enskild invandrad arbetstagare sannolikt mycket låg eftersom reallönen i hemlandet är låg. Att stå utanför kollektivavtal kräver dock i praktiken att företaget är litet, då det ju räcker med att *en* anställd, via facket, begär avtal för att företaget måste teckna kollektivavtal. Sannolikheten att företaget ingår kollektivavtal ökar därför snabbt med antalet anställda. Inom tjänstesektorer som kräver kunskaper i svenska torde detta knappast bli vanligt med företag med enbart invandrad arbetskraft, medan sannolikheten är större i t ex delar

av städ-, restaurang- eller byggbranschen. Såväl svenska företag som företag från kandidatländerna kan etablera sig för att dra nytta av den fria rörligheten genom att anställa billig invandrad arbetskraft.

4) På en reglerad arbetsmarknad uppkommer också invandring av egenföretagare vid en integration. Den som inte kan få anställning i Sverige som t ex snickare kan etablera sig här som egenföretagare och även för en sådan är sannolikt "reservationsersättningen" för det egna arbetet mycket låg. Denne skulle då acceptera en ersättning för det egna arbetet som vida understiger den som andra inhemska företagare i samma bransch får men som ändå innebär en realinkomst som är betydligt högre än den han eller hon får om man är kvar i hemlandet.

Redan idag existerar en svart marknad för invandrad (liksom för inhemska) yrkesarbetskraft. Då den fria rörligheten innebär att verksamheten legaliseras, kommer omfattningen av verksamheten att öka och det är då också uppenbart att invandringen av egenföretagare kommer att stimuleras.

5) Slutligen är möjligheterna för invandring större för de segment av arbetsmarknaden där lönebildningen är friare. Det är också sannolikt att grupper som idag har en friare lönebildning och som får uppleva konkurrens från invandrare med fallande relativlöner som konsekvens kommer att kräva ökade regleringar. En konsekvens av den fria rörligheten är därför sannolikt att regleringarna på arbetsmarknaden ökar. De direktiv för utstationering av arbetskraft från hemländerna som EU har utfärdat kan ses som ett exempel på att en ökad internationalisering av arbetsmarknaden framtvingar andra regleringar.

Slutsatser

Den utvidgning som nu står på EUs agenda är i omfattning inte jämförbar med någon tidigare utvidgning. Den fria arbets-

kraftsrörlighet ska gälla för nya medlemsländer i Sveriges geografiska närhet och med stor arbetskraft och låg lönenivå. Det är uppenbart att många arbetare i de nya medlemsstaterna är villiga att ta över många arbetsuppgifter i Sverige också till en mycket lägre ersättning än vad som idag erbjuds den svenska arbetskraften. Det är av vikt att ha klart för sig om detta innebär ett hot mot höga löner och hög sysselsättning för den inhemska arbetskraften.

Avgörande för vilka effekterna blir är om den svenska arbetsmarknaden avregleras eller ej. Om avreglering blir fallet öppnas för möjligheterna för invandrad arbetskraft att genom underbjudande i större omfattning etablera sig på den svenska arbetsmarknaden med lägre löner för den inhemska arbetskraft som är substitut till den invandrade som följd.

Även med dagens regleringar kan den invandring som ändå uppkommer ha intressanta effekter. I den mån den fria arbetskraftsrörligheten stimulerar invandring som tenderar att pressa lönerna, kan detta medföra krav på ytterligare regleringar av arbetsmarknaden. Detta skulle innebära att fler grupper än idag vill reglera lönen i kollektivavtal vilket skulle kunna vara ett sätt för dessa grupper att hålla konkurrensen från invandrare borta. Fri arbetskraftsrörlighet kan därför leda till ökad omfattning av regleringar på arbetsmarknaden och att fackliga organisationer befäster redan existerande regleringar. Därmed kan möjligheterna att nå ökad sysselsättning genom att avreglera arbetsmarknaden minskas drastiskt till följd av utvidgningen.

Konsumenterna gynnas av de lägre priserna på varor och tjänster som produceras i de branscher dit invandrare söker sig. Eftersom varor i hög grad handlas internationellt är de internationella pris-skillnaderna ganska små medan de internationella prisskillnaderna för tjänster, som i större utsträckning förmedlas inom landet, i allmänhet är större. Därför kan i

synnerhet priserna på många tjänster komma att pressas när EUs fria arbetskraftsrörlighet utvidgas till att omfatta länder med lägre realinkomstnivå. Det kan således komma att finnas mycket goda möjligheter för den inhemska befolkningen att renovera sina hus billigt, att få hjälp med städning, trädgårdsarbete etc till mycket låg kostnad. Här ligger betydande välfärdsvinster som på intet sätt bör underskattas och som blir en direkt följd av arbetsmarknadsintegrationen.

Referenser

- Agenda 2000, For a Stronger and Wider Union*. EU-kommissionen, Bryssel 1997.
- Lundborg, P, [1997], "Fri arbetskraftsrörlighet mellan Sverige och nya EU-länder", bilaga till SOU 1997:153.
- Schmidt, C M, Stilz A & Zimmermann, K F, [1994], "Mass Migration, Unions, and Government Intervention", *Journal of Public Economics*, vol 55, s 185–201.
- SOU 1997:153, *Arbetskraftens fria rörlighet – trygghet och jämställdhet*, betänkande av Kommittén om EUs utvidgning: konsekvenserna av personers fria rörlighet m m.
- SOU 1997:156, *Ett större och bättre Europa*, betänkande av Kommittén om EUs utvidgning – samhällsekonomiska konsekvenser.